

HONGERWINTER

OVER DE HONGERWINTER VAN 1944/1945 IN EN OM KOEDIJK

Begin januari 1940 had de Nederlandse Bond van boerinnen en andere plattelandsvrouwen in Koedijk een lezing georganiseerd over een nieuwe richting in de voeding.

Nadat de avond was geopend door de voorzitter van de Bond, mevrouw Kramer, begon mevrouw Ooms, functionaris van het zuivelbureau, te vertellen over de beste maaltijden in oorlogstijd. Zij betoogde dat bij een juist gebruik van het aanwezige voedsel er in oorlogstijd geen gebrek aan voedsel zou komen. De eigen bodem zou genoeg opbrengen, distributie zou niet nodig zijn en er zouden veel minder meelproducten uit het buitenland nodig zijn.

Hoe anders zou het gaan .....

Hieronder een willekeurig overzicht van gebeurtenissen in en om Koedijk in verband met de hongerwinter:

LUCIFERS RUILEN VOOR BONEN

Het was eind 1943 en Piet Blom, 10 jaar oud, woonde met zijn ouders in Alkmaar. Zijn vader had rond het begin van de oorlog gehamsterd voor zijn gezin met vier kinderen. Hij had onder andere Sunlight zeep, een kist vol, 10 Edammer kazen en een heel groot pak Zwaluw lucifers ingeslagen. Het lag allemaal opgeborgen in de kelder en er werd zuinig mee omgegaan. De kazen werden vertroeteld, de lucifers bleven in het pak en alleen een stukje zeep mocht af en toe worden gebruikt.

In de loop van 1943 kregen zij familie in huis, onder wie de grootouders uit Den Helder. Zij waren geëvacueerd en trokken uit nood bij hen in. Maar toen waren er ook vier monden meer te voeden en dat was een grote verandering. Er moest eten bij worden gezocht.

De kinderen werden mede ingeschakeld om melk te halen uit de Egmondermeer, aardappelen uit de Schermer en verder zien wat je krijgen kon. Het pak lucifers raakte als eerste bijna op bij dit ruilen voor eten.

Piet en zijn broer werden op de fiets richting Koedijk gestuurd, langs het kanaal, de vlotbrug over en huis aan huis vragen "heeft u nog iets te ruilen voor lucifers". Nou, dat viel niet mee.

En zo kwamen zij op nummer 234 (thans nummer 161), zijn broer aan de voordeur en hijzelf aan de achterdeur, bellen, kloep, kloep en ja daar verscheen een oudere, een beetje nukkig uitzienende man, hij bleek Kees Bakker te heten.

"Heeft u nog iets te ruilen voor lucifers"

Eh, oh, nou eh, wel kom d'r maar in".

Ze stapten naar binnen en werden in de kamer gelaten, konden gaan zitten aan een fraai glimmende tafel, waarvan het blad op één poot stond.

"Koffie"?

Daar verscheen zijn vrouw met de koffie. Kopje met koffie op een schoteltje werd op de rand van de tafel gezet, hij drukte het blad iets naar beneden en schoof de koffie naar zich toe. Hij pakte het kopje, schonk de koffie uit op het schoteltje en dronk het vanaf het schoteltje op.

De jongens keken gespannen en verbaasd toe, nog nooit hadden zij zo iets gezien.

Kanaaldijk 213, het huis van Hendrik Visser met op de voorgrond een stukje groentetuin

Ook zij kregen koffie, met heel veel melk.

Hij was de situatie geheel meester, liet een wind schieten en zei: "vrouw hou je mond".

Weer verbazing bij de jongens natuurlijk.

En toen vroegen zij of hij nog iets te ruilen had voor lucifers.

Ja, hij had bruine bonen en zo gingen zij met 5 pond bruine bonen naar huis.

In de tijd daarna zijn zij nog verschillende keren terug geweest bij Kees Bakker en zijn vrouw Dirkje Schoen om lucifers te ruilen voor eten.

VERHUISD VAN AMSTERDAM NAAR KOEDIJK

Henny Gerrits, geboren 1935 in Koedijk, woonde in de oorlogsjaren met haar vader en moeder in Amsterdam.

De situatie in Amsterdam werd steeds slechter en onaangener. Daarom werd in juli 1944 besloten dat moeder Nel Gerrits-Visser met dochter Henny en haar inmiddels geboren zusje Greta, naar Koedijk zouden verhuizen. Vader Jan Gerrits moest vanwege zijn werk bij de belastingdienst in Amsterdam blijven en kon niet mee.

Zo ging moeder 's ochtend vroeg op de fiets op weg uit Amsterdam, Henny achterop, Greta in de kinderwagen meegetrokken. En het werd op deze wijze een lange, lange, vermoeiende tocht naar Koedijk.

Overzetveer van kastelein Jan Nieuwland bij café De Bonte Koe

In Koedijk trokken zij in bij de opa en oma van Henny, Hendrik Visser en zijn vrouw Grietje Dubbeld (thans Kanaaldijk 213). Ook woonde haar oom Piet Visser nog bij zijn ouders in dit huis.

Bovendien waren er op de zolder van het niet al te grote huis Duitse soldaten ingetrokken. Bij verscheidene huizen was door de soldaten ruimte gevorderd voor de soldaten en dus ook hier. De soldaten konden buitenom over het dak van de bijkeuken op de zolder komen, dus veel last hadden ze er niet van.

Maar vol was het wel in het huis op deze manier.

In Koedijk was nog wel redelijk genoeg te eten voor de bevolking en bovendien had opa Visser een grote tuin, waarop aardappelen, groente en fruit werden geteeld. Oom Piet gaf pianoles en verkocht tabakswaaren. Hiermee wist hij ook nog wel eens iets te "ritselen".

De omstandigheden waren hier voor het gezin dus veel beter dan in Amsterdam en Henny kon ook de lagere school in Koedijk bezoeken.

AARDAPPELEN GESTOLEN

De vader van Bertha ten Hoeve, vrouw van schilder Cor Visser uit Koedijk, was boer in Eenigenburg. Op een dag kwam de politie bij hem thuis om te vertellen dat er aardappelen uit zijn schuur waren gestolen. De man wist dit nog niet, want de schuur stond niet bij zijn huis en hij was er nog niet geweest.

De aardappelen waren gestolen en per schuit vervoerd. In Alkmaar had de politie bij controle de diefstal ontdekt en de dieven gearresteerd.

Schuit en aardappelen konden door hem weer worden opgehaald in Alkmaar.

De reis vanuit Alkmaar werd in Koedijk bij zijn dochter onderbroken en de volgende dag zou verder worden gevaren naar Eenigenburg. Het werd een onrustige nacht, want er moest gewaakt worden bij de schuit met zijn kostbare lading. Duistere figuren, die kennelijk wisten, dat er "handel" voor ze lag, doken op en moesten op een afstand worden gehouden.

De volgende dag bereikten de aardappelen toch veilig de schuur in Eenigenburg.

Er zal wel een beter slot op de deur zijn gemaakt, want niet alle mensen waren meer te vertrouwen.

Op hongertocht ...

PER TRAM EN OVERZETVEER

... eten gezocht ...

Er kwamen steeds meer mensen voor voedsel naar het platteland. Een deel ging vanuit Alkmaar met de stoomtram naar de halte Koedijk-Noord en dan met het overzetveer van kastelein Nieuwland van De Bonte Koe naar de Koedijker kant van het Noord-Hollands Kanaal. De kastelein moest hierbij voorzichtig te werk gaan, want meer dan eens is het schuitje omgeslagen, doordat te veel personen te snel er in stapten. Wel logisch, dat ieder als eerste aan de overkant wilde zijn, want dan had je een voorsprong op de anderen.

Enmaal aan de overkant aangekomen konden ze lopend terug langs Koedijk of verder het platteland in.

HONGERTOCHTEN UIT AMSTERDAM OF NOG VERDER

De situatie werd steeds slechter en de mensen kwamen van steeds verder weg om iets te eten te vinden voor zichzelf en hun familie. Duizenden mensen werden slachtoffer van hongersnood en kou.

De bevolking in het westen van Nederland beleefde in de winter van 1944/45 de moeilijkste periode uit de bezettingstijd. Het ergst werden de grote steden hierdoor getroffen.

Lange rijen mensen, vooral vrouwen, fietsten of liepen verkleumd en uitgeput langs de wegen om een beetje eten te vinden. Met het beetje geld dat ze nog hadden of bezittingen zoals textiel, zilveren bestek en gouden sieraden, probeerden zij voedsel te kopen of te ruilen, soms tegen woekerprijzen.

En als ze dan met zoveel moeite bij boeren en burgers een beetje eten hadden veroverd, waren zij nog nauwelijks in staat dit terug naar huis te dragen of te duwen.

Het lijden van de bevolking onder de bezetting had hier wel het dieptepunt bereikt.

.. en gelukkig iets gevonden

DE BEVOLKING VAN KOEDIJK

In het Dagblad voor Noord-Holland van 10 maart 1945 lezen wij het volgende artikel.

(Let wel. Het artikel werd geschreven tijdens de bezetting en dat kan hierop van invloed zijn geweest)

De centrale keuken in Bergen

Ondanks het feit dat de bevolking van Bergen voor het grootste gedeelte geëvacueerd is, bedroeg het aantal gegadigden voor de centrale keuken vorige week ruim 1600.

Hiervan kwamen er 300 uit Koedijk, een naburige tuinbouw-gemeente en aangezien het gebrek aan aardappelen zich ook aan deze keuken laat gevoelen, besloot de leiding van de deelnemers uit Koedijk wekelijks de inlevering van 2 kg aardappelen te vorderen.

Het resultaat was, dat het aantal gegadigden uit Koedijk plotseling tot 96 daalde, waardoor kwam vast te staan, dat ruim 200 hun aardappelen niet voor deze keuken wilden afstaan en dus vele weken onnodig van de keuken gebruik hadden gemaakt.

Tal van lieden, die nog over eigen voorraden beschikken, halen eten van de keuken om hun eigen voorraden te sparen.

Zij begrijpen blijkbaar niet, dat voor hen deze instelling niet in het leven is geroepen en dat zij mede oorzaak zijn, dat de kwaliteit voor hen, die het werkelijk nodig hebben, minder wordt.

ZWARTE HANDELAREN

In dezelfde krant staat ook nog het volgende over de centrale keuken in Bergen:

Wanneer na het uitreiken van het eten porties over zijn, worden die aan trekkers verstrekt, die rustig op hun beurt wachten en de pauze benutten om van hun zware tochten wat op verhaal te komen.

Vorige week vervoegden zich voor dit doel ook twee trekkers met een ladderwagen, waarop zich niet minder dan 13 zakken aardappelen bevonden.

Toen de leiding van de keuken een van hen een bon voor een portie verkocht, ontdekte hij, dat deze persoon in het bezit was van een dikke portefeuille met bankpapier.

Op de opmerking, dat hij er goed bij zat, antwoordde de man: "Als ik met dit vrachtje straks in Den Haag kom, maak ik er weer zo'n portefeuille met geld voor."

Het is begrijpelijk, dat de leiding onmiddellijk de bon voor een portie eten van deze zwarte handelaar introk.

Voedseldropping

WITTEBROOD EN VOEDSELDROPPINGS

In februari 1945 werd Zweeds wittebrood uitgedeeld, dat door het internationale Rode Kruis was geregeld. Dit brood werd in Nederland gebakken, het meel kwam met speciale transporten per schip uit Zweden.

Van 29 april tot 8 mei 1945 werden met geallieerde vliegtuigen voedselpakketten gedropt, ook in de buurt van Alkmaar en Koedijk.

Cor Visser

Bronnen: Dagblad voor Noord-Holland, eigen archief. Met dank aan Henny Gerrits